

УДК 31.316.733

К. В. НАСТОЯЩА

ЦІННІСНІ ВЕКТОРИ ОНОВЛЕНОЇ УКРАЇНИ: ВТЕЧА ДО “ІНШОГО” ЧИ ПОВЕРНЕННЯ ДО “СЕБЕ”?

У статті проаналізовано динаміку ціннісної сфери українського соціуму під час революційних подій. Розглянуто наявні тенденції й зроблено припущення щодо ймовірних сценаріїв подальшої динаміки ціннісних векторів. Для розуміння й пояснення різноспрямованих тенденцій у ціннісній сфері залучено соціологічні теорії культурної традиції Е. Шилза і С. Ейзенштадта. Спираючись на зазначені підходи, концептуалізовано власне бачення цього феномена, проаналізовано його структуру та функції, верифікацію ціннісної сфери. Автор відстоює позицію, що заявлений концепт культурної традиції в цьому сенсі може поставати адекватним інструментом соціокультурного аналізу ціннісних конфігурацій і їх динаміки, зокрема в умовах вітчизняних постреволюційних соціокультурних реалій. У цьому контексті порушено питання архітекτονіки української культурної традиції, складної взаємодії її наявних структурних компонентів: матричних і накладених (первинних і вторинних) культурних моделей, які відскакуються тими чи іншими ціннісними детермінантами. У цьому сенсі матрична національна культура постає як консервативна складова культурної традиції, тоді як усі інші (радянська, російська, європейська, глобальна) утворюють креативну її складову. Так, разом з поступовим зменшенням ролі однієї макрокультури (давно принесеної і фактично вже меморіальної радянської), посилює вплив інша, уже зовсім інокультурна макросистема – глобальна. Загалом цей процес і видається саморухом культурної традиції, її беззупинного функціонування.

Ключові слова: ціннісна сфера, ціннісний вектор, культурна традиція, креативна складова, консервативна складова, макрокультурні моделі.

Динаміку розвитку сучасної цивілізації навряд можна визначити однією характеристикою, власне як і означити ці зміни як розвиток. Питання не тільки в тому, що апологети постмодерної парадигми давно відправили це поняття в історичний музей, а ще й у тому, що різновекторність і динаміка соціальних змін скоріше нагадує потужну флуктуацію, яка чим далі тим більше набирає обертів, стаючи подібною на загальнопланетарну глобальну центрифугу. Звісно, йдеться про ті суспільства й етноси, життєдіяльність яких вписана в координати існування глобальної ойкумени, що охоплює простір суспільств модерного та постмодерного типів. Саме в зазначеному просторі й триває ціннісна динаміка різних суспільств з тим чи іншим вектором змін, які важко назвати еволюційними з огляду на зворотні тенденції в тих чи інших спільнотах. Ідеться перш за все, про такі трендові явища в ціннісній сфері євразійських суспільств, коли при тривалому декларуванні проєвропейських цінностей через маніпулятивну політику владних кіл і особливостей національного характеру (патерналізм,

колективізм) спільнота рухається в прямо протилежному від декларованого напрямку, оголюючи всю палітру негативів традиційного суспільства кланового штибу (тоталітаризм, дезінформація, корупція, кумівство). На противагу цьому в постмодерних суспільствах, зокрема західноєвропейських, триває актуалізація й поширення постматеріальних цінностей, теми екологічної свідомості та соціальної відповідальності. Ареал поширення цієї ціннісної домінанти активно триває в напрямку східноєвропейських країн Євросоюзу, де частково зберігаються традиційні ціннісні вісі модерного суспільства. Актуальним це становище зі значним превалюванням традиційних цінностей є характерним і для України, де, однак, потужна динаміка останніх політичних подій вже активно конструє нову ціннісну реальність. Звичайно, ідеться про те, що сучасне українське суспільство внаслідок цих подій одномоментно переформатовується за калькою західноєвропейських суспільств. Але стверджувати, що воно зовсім не змінилося внаслідок уже історичних подій нещодавнього минулого, було б хибним.

Мета статті – аналіз динаміки ціннісної сфери українського суспільства внаслідок політичних подій.

Хоча ціннісна сфера є досить інертною, можна відслідкувати певні тенденції.

Так, зіставляючи дані досліджень ціннісних вісей європейського континенту, проведених за методикою Ш. Шварца за 2008–2012 рр. (М. Руднев, В. Магнум [1].), ми бачимо, що загалом населення території України серед десяти базових цінностей на перше місце висуває Безпеку, потім йдуть цінності турботи про людей і природу, тобто Доброзичливість і Універсалізм. Далі – дві консервативні цінності – Конформність і Традиція, а також Самостійність. Передостаннє місце ділять цінності Влада-Багатство та Досягнення, на останньому – Гедонізм і Ризик-Новизна. Якщо порівняти цю ціннісну ієрархію з російською, за зазначений час ми не знайдемо великих відмінностей. Більше того, така ж або дуже схожа ієрархія цінностей типова й для Польщі, і для багатьох інших східноєвропейських країн. Тому важко навіть визначити, до якого із сусідів Україна тяжіла більше. Звісно, середній житель Західної України дещо відрізнявся від мешканців усіх інших регіонів України, передусім по горизонтальній осі, тобто в бік більш консервативних цінностей. Якщо подивитися на більш приватні ціннісні індекси, то можна уточнити, що Західну Україну вирізняє вища значущість Традиції та Конформності й менша значущість Ризику-Новизни та Гедонізму. Гедонізм, зокрема, в сукупності з віссю Влада-Достаток був характерним для східних регіонів. При цьому цікаво, що, згідно з даними, всі макрорегіони України перемішані на ціннісній карті з російськими регіонами і з регіонами Польщі, при цьому закономірно, що Західна Україна більшою мірою тяжіє до регіонів Польщі. А от до російських регіонів на ціннісній карті найближче, як не дивно, Центральний макрорегіон України, а не Південний або Східний, як можна було очікувати. Важливо відзначити й те,

що відмінності між усіма макрорегіонами України істотно менші, ніж між регіонами в середині Росії, Польщі, Іспанії й навіть Німеччини. Тобто в регіональному розрізі Україну можна назвати більш ціннісно однорідною, ніж усі перелічені країни. Цей висновок дещо суперечить думці, згідно з якою в Україні немає єдиної нації, в будь-якому разі, якщо визначати націю як єдність цінностей. Це твердження підтверджують і дані останнього масштабного всеукраїнського проекту “Регіон, нація та інше: міждисциплінарне та інтеркультурне переосмислення України” [2], результатів якого ще не можна знайти у відкритому доступі, але інформація про основні результати якого була оприлюднена В. Середою на Львівському форумі в жовтні 2014 р.

Переходячи ж власне до питання динаміки ціннісної сфери, слід звернутися ще до одного дослідження, проведеного вже київськими соціологами. Так, під час Революції Гідності за методикою Ш. Шварца також було проведено дослідження ціннісних пріоритетів аудиторії Майдану. За його результатами сформовано систему координат (інфографіку), виявлено значно більшу спільність із західноєвропейськими цінностями, ніж за даними за попередні роки вищеписаних досліджень, а саме на перший план вийшли Гідність, Воля, Самоствердження, Реалізація, Новизна – Ризик, Соціальна відповідальність тощо [3]. Звісно, треба враховувати той факт, що аудиторія Майдану не була репрезентативною для населення всієї України (середньостатистичний майданівець – це чоловік середнього віку з вищою освітою й середнім рівнем доходів, мешканець переважно Західної та Центральної України), а також ситуацію високого соціального напруження, для якого є характерним оголення критичних, “межових” цінностей. Однак, беручи до уваги обставину, що ідеї Майдану, як і сама Революція Гідності, була схвально сприйнята більшою половиною українців (за даними Демократичних ініціатив, у різний період від 68% до 72% населення), наведену ціннісну вісь можна означити і як векторну для стратегічного розвитку суспільства в ціннісній площині. Отже, ціннісна сфера під впливом активних політичних подій також зазнала істотних змін, які, ймовірно, за все триватимуть, у напрямку, окресленому Майданом, і хоча, звісно, зміни не відбуватимуться швидко через колосальну інертність ціннісної сфери, зрозуміло одне: вони незворотні. Унікальністю саме української ситуації стало те, що основою актуалізованих під час Революції Гідності Самостійності і Ризику-Новизни залишалась Традиція, яка переважно завжди корелює з Безпекою, Стабільністю, Комфортом, Достатком, Гедонізмом. У цьому принципова відмінність “революційної” конфігурації цінностей Майдану від зразків західноєвропейських країн, де Традиція давно не в пошані. Така ситуація, крім того, що є унікальною, одночасно є й безперечним свідченням того, що новий вектор ціннісної сфери є не запозиченою, нав’язаною інновацією, а самостійним, креативним етапом розвитку автентичної культурної традиції, її навіть закономірним рухом з огляду на

планетарну динаміку. Варто зазначити, що цінності Безпеки, Стабільності й Комфарту нікуди не ділись – вони так само залишилися значущими поза межами Майдану, особливо в східних регіонах. Але стан повної безпеки та спокою в країні навряд чи їх знову виведе на перші позиції, як було до революції. Суспільство не просто змінюється й оновлюється, воно змінюється динамічно, причиною чого є тепер масштабна зовнішня загроза. У цих умовах українська культурна традиція, як багатолінійний, креативний процес, усе інтенсивніше верифікує інокультурні інновації “харизматичним змістам центральної зони культури” (А. Ейзенштадт), чим детермінує потужні незворотні соціальні зміни, які переформатовують і ціннісну сферу нової України.

Апелючі до концепту культурної традиції, ми не можемо не розглянути його детальніше, адже в межах вітчизняної соціології цей феномен здебільшого корелює з визначеннями чогось апріорно стабільного, консервативного, незмінного, що має іноді й негативну конотацію застарілого та архаїчного. Тому, спираючись на концептуальні напрацювання як Е. Шилза, С. Ейзенштадта, так і сучасної традиціології (етнології, культурології, соціальної психології), ми намагатимемося виділити ті характерні особливості цього явища, які ламають усталений стереотип і є, безперечно, результативними з позиції соціологічної концептуалізації. Крім того, варто зазначити, що саме заявлений підхід до традиції видається нам більш адекватним саме з огляду на сучасні соціокультурні реалії, оскільки саме він виступає доцільним інструментом пояснення неоднозначної динаміки ціннісної сфери.

Отже, на рівні макроаналізу об’єкта культурна традиція являє собою: трансчасовий, багатолінійний, гнучкий, креативний процес (або сукупність інноваційно-інституціоналізаційних процесів), що зумовлює змістовну цілісність культури (культурної системи, культурного організму) у динаміці постійного самовідтворення комплексу власних адаптивно-захисних функцій. Додамо лише, що характер цього процесу, у свою чергу, зумовлений внутрішньою будовою традиції, а саме особливостями її структурної організації як наявності:

1) “центральної зони культури” символічної матриці, ядра культури, яка локалізує в собі її “харизматичні змісти” (С. Ейзенштадт) або “кордонні поняття” (Г. Ріккерт), “тканини значень” (К. Гірц);

2) двох однопорядкових складових традиції – креативної та консервативної, між якими постійно точиться функціональний конфлікт, що відтворює динаміку зазначеного процесу і є механізмом саморуху культурної традиції (саме ці складові традиції були виділені ще культурологами – східнознавцями в 1960-х рр. і покладені в основу культурологічної концепції культурної традиції).

Так, структура культурної традиції представлена двома комплексами компонентів: динамічним, або функціональним (креативна та консервати-

вна складові) та статичним, або змістовним (“ядро культури”, її символічна матриця), кожен з яких також має свою будову.

Можна відзначити, що саме “завдання” відтворення певного “сакрального”, “харизматичного” змісту центральної зони культури є сенсом існування культурної традиції як такої, постаючи й вихідною її функцією. Так, значення символічної матриці культури, відтворюючись функціонуванням культурної традиції, виходять за межі останньої, впливаючи на перебіг різноспрямованих соціальних процесів у суспільстві [4]. Саме вплив культурної традиції на соціальні процеси, а відтак, і на структуру простору, є предметом нашої уваги, адже культурна традиція уявляється як комплекс інноваційно-інституалізаційних процесів.

Тому, повертаючись до нашого аналізу й оцінюючи зовнішню будову сучасної вітчизняної культурної традиції, ми можемо говорити про цілісні культурні моделі як окремі макрокультури, які мають відповідну репрезентацію в ціннісній сфері, завдяки чому власне й відскановуються. Усі вони в сукупності становлять єдину культурну традицію певного суспільства, і власною взаємодією відображають функціональний конфлікт її складових (креативного та консервативного чинників).

У цьому контексті вітчизняна культурна традиція утворюється такими окремими макрокультурами: матричною актуальною (українська національна культура), актуальною накладеною (російська національна культура), накладеною меморіальною (радянська культурна модель), інокультурними актуальними – європейською і світовою (глобалізаційною) макрокультурами. Взаємодія зазначених макрокультурних утворень у межах єдиної вітчизняної культурної традиції є і механізмом її саморуху. У цьому сенсі матрична національна культура постає як консервативна складова культурної традиції, тоді як усі інші (радянська, російська, європейська, глобальна) утворюють креативну її складову. Так, разом з поступовим зменшенням ролі однієї макрокультури (давно привнесеної й фактично вже меморіальної радянської) посилює вплив інша, уже зовсім інокультурна макро-система – глобальна. Загалом цей процес і видається саморухом культурної традиції, її беззупинного функціонування.

Частки наявності означених макрокультурних утворень у нещодавньому минулому українського соціуму яскраво демонструють дані соціологічного опитування Центру Розумкова, проведеного з 31 травня до 18 червня 2007 р. (опитано 10 956 осіб). Слід зазначити, що ідентифікація себе з тією чи іншою традицією передбачає прийняття відповідних ціннісних домінант як векторних (тобто значущих для себе). І якщо європейські цінності уособлювалися в цінностях Ризику-Новизни, Самостійності тощо, і не тому що сама Європа “забарвлена” цими цінностями, а скоріше через потяг бути належним до нового – іншого, ніж старе – своє, яке часто не стільки є автентично своїм, скільки асоціюється з радянським, російським. Отже, маємо таку собі скоріше втечу від не свого до власне свого, але за

допомогою апеляції до нового – іншого, у цьому випадку – європейського. Орієнтованість же на цінності Стабільності, Достатку, Безпеки є скоріше проявом консервативної складової української культурної традиції, того чинника, який ґрунтується на базових цінностях і певною мірою уособлює інстинкт самозбереження спільноти. Але звернемось власне до результатів того дослідження. Так, респондентам ставили запитання: “З якими країнами Ви найбільшою мірою пов’язані за Вашими культурними і духовними орієнтаціями?” Виявилось, що більшість опитаних пов’язують себе переважно з Україною: 41,9% – з Україною загалом і 29,5% – з регіоном проживання – частиною України. Лише незначна частина опитаних ідентифікує себе з європейським світом: 9,1% і 15,7% з Росією [5]. Однак, хоча частка культурно-російського й радянсько-орієнтованого населення видавалась номінально малою, насправді ж їх фактична присутність була значно масштабнішою. Формально ці респонденти пов’язували себе з Україною, проте фактично світоглядно й культурно вони були представниками пострадянської макрокультури. Їх присутність мала певну регіональну специфіку (Південь і Схід України) й актуалізовувалась як підтримкою проросійсько-орієнтованих політичних сил, так і постійним мусуванням питання російської мови як другої державної. Зокрема, ще за даними опитування КМІСу, яке було проведене в жовтні 2010 р., більше ніж третина громадян України (40,4%) вважає, що російську мову треба зробити другою державною [6]. Красномовними є й дані національних моніторингових опитувань Інституту соціології, які свідчать, що у 1992 р. переважно українською в сім’ї говорило 51% українців, а у 2010 р. – 49%. Переважно російською у 1992 р. говорили 13%, а у 2010 – 28% українців. Як бачимо, російська макрокультура не тільки активно поширювалась у нашій культурі, а й намагалася відвоювати позиції домінуючої, як це було за радянських часів [7, с. 27]. Заради справедливості слід зазначити, що революційні події докорінно змінили ситуацію. Навіть багато з тих, хто зараховував себе до українських росіян або був латентним носієм пострадянської та російської ідентичності, досить легко позбулися останньої завдяки політичним подіям 2013–2014 рр. Особливу й визначну роль у цьому процесі відіграла агресивна позиція самої Росії, яка, декларуючи захист російськомовного населення, насправді розпочала відкриту війну проти України. І хоча ціннісна сфера надзвичайно інертна, революційний злам, який відбувся, призвів до тотальної суспільної переоцінки геополітичного курсу, власного майбутнього, а відтак, і власного минулого, своєї ролі в історії. Революційна ревізія національної ідентичності реанімувала цей феномен в українському соціумі, поновивши його в статусі активного агента соціальних перетворень. Цей момент різнопланово вплинув на ціннісну сферу, перш за все змусивши спільноту наразі об’єднатися навколо векторних цінностей, задекларованих під час Революції Гідності. За умов загострення конфлікту можна очікувати ще більший відкат від консервативної складової культурної тради-

ції з відповідними для неї базово-забезпечувальними захисними цінностями в бік цінностей креативно-революційних, що посилюватиме актуалізованість пасіонарного настрою. У разі припинення вогню й повного повернення до мирного життя в країні ціннісна сфера, безумовно, відреагує поверненням до стабілізаційного ядра. Однак за будь яких умов революційна ситуація, яка призвела до трансформації ціннісної сфери, сформувала новий вектор стратегічного напрямку, якій ні за яких обставин уже не поверне ціннісну конфігурацію до дореволюційного стану. Тому й пострадянська макрокультура, яка і так є вже номінально меморіальною, нарешті і фактично відправиться на лави історії і вже не тільки тому, що, згідно з даними за останні роки, частка її носіїв поступово зменшується, що закономірно зумовлено логікою перебігу історичного часу, а й завдяки політичним подіям сучасним, які знову активізували дискурс ревізії тоталітарного минулого.

У цьому сенсі досить показовою є й сфера релігійних відносин, адже яскравим маркером суттєвих трансформацій у ціннісній сфері за всю історію людства, навіть за обставин тотальної секуляризації, є і буде релігійна свідомість. Характер подій, які розпочалися під час революції Гідності та відбуваються зараз у релігійно-церковній сфері, безумовно, значущому для української культурної традиції, свідчить про зміну диспозицій ціннісних векторів у цій сфері. Відокремлення ідеї “руського світу” в його агресивній експансуючій версії від власне догматів православ’я та християнських заповідей створило надзвичайне соціальне напруження в цьому середовищі, запустивши механізм суспільного переосмислення й трансформацій. Безумовно, цей процес є болючим, однак позитивом є те, що катарсис і вивільнення теж неминучі. Посилена потужним традиціоналізмом, з одного боку, і потребою революційного переосмислення та позбавлення політично-духовної залежності – з іншого, релігійна свідомість у сучасній ситуації проживає внутрішній конфлікт, що породжує “меланж-ефект” у її просторі – стан, у якому масова свідомість вирішує надзвичайно складне завдання – робить спробу відокремити “своє” автентичне від “свого” історичного, визначити долю й роль кожного такого “свого”, давши йому суспільну оцінку та віднайшовши (або не віднайшовши) йому соціальне справедливе місце в єдиному домі.

Висновки. Відтак, динаміка, як і зовнішньокультурний тиск в умовах сучасних подій, видаються неймовірно потужними. І чим більші тиск і вплив зовнішніх умов, тим більш адаптаційних, іноді екзотичних форм, набуває культурна традиція для збереження своєї матричної культурної моделі, тобто тих харизматичних змістів центральної зони культури, які роблять будь-яку окрему культуру унікальною, окремою. Адже саме це дає змогу зберегти цілісність окремого суспільства як динамічну конфігурацію його структури. У цьому випадку постреволюційні події актуалізували ситуацію, коли культурна традиція максимально демонструє креативність. Так, з потреби дистанціюватися від історичного, але неприйняттого “свого”

відбувається частково й втеча від “себе” до нового “іншого”, яка насправді імпліцитно приховує в собі, нарешті, повернення до “себе”. Так, відкинувши облаштунки постколоніальних макрокультурних утворень, вітчизняна культурна традиція матиме змогу повернутися до себе реальної, а це означає актуалізувати й власне свої унікальні цінності.

Список використаної літератури

1. Лейбин В. Братья или чужаки? [Электронный ресурс] / Виталий Лейбин, Валерий Вакарюк, Максим Руднев // Русский репортер. – 2014. – № 41. – Режим доступа: http://expert.ru/russian_reporter/2014/41/bratya-ilichuzhaki/.
2. Регион, нация и прочее: междисциплинарное и интеркультурное переосмысление Украины [Электронный ресурс] // Львов. центр. – Режим доступа: <http://www.lvivcenter.org/ru/organization/v.sereda>.
3. Шостаковский О. Радикализовани європейці: цінності Євромайдану в порівнянні з європейськими. Інфографіка [Електронний ресурс] / О. Шостаковский // Українська правда. – Режим доступа: http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/14/7009459/view_print/.
4. Эйзенштадт С. Конструктивные элементы великих революций: культура, социальная структура, история и человеческая деятельность / С. Эйзенштадт // THESIS. Теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 1993. – Т. 1. – № 2. – С. 9–16.
5. Центр Розумкова. Соціологічні опитування: Культура: “З якими країнами Ви найбільшою мірою пов’язані за Вашими культурними і духовними орієнтаціями?” [Електронний ресурс] // Центр Розумкова. – Режим доступа: http://www.uceps.org/ukr/socpolls.php?cat_id=143.
6. Київський міжнародний інститут соціології. Стрічка новин. ПРЕЗИДЕНТСЬКО-ЕЛЕКТОРАЛЬНІ РЕЙТИНГИ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ УКРАЇНИ (зміни за дев’ять місяців) [Електронний ресурс] // Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/society/2010/10/26/726125.html>.
7. Шульга Н. Отношение населения Украины к украинско-российскому межгосударственному и экономическому сотрудничеству / Н. Шульга // Россия-Украина: гуманитарные и экономические основы стратегического партнерства. Шаги к модернизационному альянсу? : сб. докл. Рос. ин-т стратег. исслед. – Москва : РИСИ, 2012. – С. 28–36.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2014.

Настоящая К. В. Ценностные векторы обновленной Украины: побег к “другому” или возвращение к “себе”?

В статье анализируется динамика ценностной сферы украинского социума во время революционных событий. Рассматриваются имеющиеся тенденции и делаются предположения относительно вероятного сценария дальнейшей динамики ценностных векторов. Для понимания и объяснения разнонаправленных тенденций в ценностной сфере автор привлекает социологические теории культурной традиции Е. Шилза и С. Эйзенштадта. Опираясь на указанные подходы, концептуализируется собственное видение этого феномена, анализируется его структура и функции, верификация ценностной сферы. Автор отстаивает позицию, согласно которой заявленный концепт культурной традиции в этом смысле может выступать адекватным инструментом социокультурного анализа ценностных конфигураций и их динамики в условиях отечественных постреволюционных социокультурных реалий. В этом контексте автор поднимает вопрос архитектоники украинской культурной традиции, сложного взаимо-

действия ее имеющихся структурных компонентов: матричных и наложенных (первичных и вторичных) культурных моделей, маркерами которых выступают те или иные ценностные детерминанты.

Ключевые слова: *ценностная сфера, ценностный вектор, культурная традиция, креативная составляющая, консервативная составляющая, макрокультурные модели.*

Nastoyashaya K. Value Vectors Updated Ukraine: Escape to the “Other” or Return to the “Me”?

The article analyzes the dynamics of value sphere in Ukrainian society during the revolutionary events. Based on the analysis of several studies, the author analyzes existing trends and makes assumptions about future scenarios and dynamics of value vectors. To understand and explain divergent trends in the value field author uses sociological theories of cultural traditions of E. Shylz and S. Eyzenshtadt. Based on these approaches, the author conceptualizes her own vision of the phenomenon, analyzes its structure and functions, verification of value field. Author proves that in this sense, the declared concept of cultural tradition can be an adequate tool of sociocultural analysis of value configurations and their dynamics, particularly in terms of domestic post-revolutionary cultural realities. In this context, the author raises the question of architectonics of Ukrainian cultural tradition, a complex interaction of existing structural components, matrix and imposed cultural patterns (primary and secondary), defining various value determinants. In this sense, matrix national culture is presented as part of the conservative cultural tradition, while other (Soviet, Russian, European, global) form its creative component. Thus, together with a gradual decrease of a macroculture (long-established and memorial Soviet) increases the impact of other, quite incultural macrosystem – global. Overall, this process seems to be a self-movement of cultural traditions, its continuous operation.

Key words: *value sphere, vector of values, cultural tradition, creative component, conservative component, macrocultural models.*